

klart, at det ikke bliver bedre, naar man kommer længere bort; selv i Malmø, hvor Præsterne dog roses for deres Liv og Lære, fandt Bispen 1615 Skolens Tilstand »miserum et nutantem«. De mest tilfredsstillende Præster synes iøvrigt Købstæderne at have haft (Ystad, Simrishamn, Landskrona, Helsingborg og Kristiansstad), men selv her var det oftest kun saa som saa med Undervisningen. Mærkes bør det dog, at det ingenlunde er Reglen, at Forholdene skulde være daarligst i de fattige og afsidesliggende Skovegne. Tværtimod er det ofte her, man møder den bedst oplyste Ungdom og den livligst interesserede Almue.

Det maa være nok med disse Antydninger paa dette Sted. Det vil af dem fremgaa, at et videre Studium af dette værdifulde Materiale vil kunne give gode Resultater, ikke alene for Lokalhistorien, men ogsaa for en almindelig Undersøgelse af de aandelige Forhold i Østdanmark paa Christian IV.s Tid. At man herved med Tryghed kan bygge paa den af Dr. Kornerup leverede Udgave, overbevises man hurtigt om, naar man gennemgaar den Tekst, som den kendte og kyndige Udgiver har stillet paa Benene. En nærmere Prøvelse er for Tiden udelukket, da Rigsarkivets Originalmanuskript er utilgængeligt. Men en Sammenligning mellem de Skriftprøver, som Udgiveren meddeler S. 16—17 og Transcriptionerne af samme S. 74—75 og S. 107—108, giver kun Anledning til faa Protester¹. Man maa derfor haabe paa, at der ikke maa gaa for lang Tid hen, før den leverede Tekst bliver videnskabelig udnyttet.

Knud Fabricius.

Det er naturligt, at »Politiken« har ønsket at fejre Hundredaarsdagen for Hørups Fødsel med et Mindeskrift: Erik Arup: *Viggo Hørup. Et Mindeskrift i Anledning af Hundredaarsdagen for hans Fødsel.* (1941). Det er at beklage, at den ikke har anlagt — eller gennemført — det med længere Aandedrag og i bredere Stil. Er end de direkte biografiske Kilder faa, der er dog en rig Baggrund af Fortid og Samtid at sætte dem op imod, og der er Hørups vældige journalistiske Livsarbejde, der for største Delen gemmer sig ukendt i Bladets første tyve Aargange. Hvilket Værk til dansk Aands og dansk Politiks Historie kunde der ikke komme ud heraf! Professor Arup, som i mange Henseender er

¹) Vigtigst er S. 75 L. 6: »7 octobris«, læs »7 decembris« (xbris) og L. 11: »facit«, læs »fecit«. — S. 107 L. 6 er Ordene »M. Jørgen pastor et præpositus« overstregede i Originalen. L. 8 staar der efter »Johannes Andreae« overstreget »Hanns . . . .«. Endelig burde L. 10 og 12 »s. r. m« være trykte med store Bogstaver (= Sua Regia Majestas).

som skabt for Opgaven, har ikke haft Tid og Resignation til at lægge den paa sine Skuldre. Det, der er kommet ud af hans og Bladets Samvirken, er et glimrende skrevet, hastigt Essay, sat op i skiftende Billeder og fuldt af blinkende Indfald og Vurderinger, rigt paa dristige Paastande og frugtbare Synspunkter, men alt for aforistisk til at give et blivende videnskabeligt underbygget Billede af Manden og Tiden. En vellykket Folkebog om Hørup, men ikke mere.

Naar et Dagblad udgiver et Mindeskraft om sin Stifter og sit største Navn, maa det nødvendigvis blive en Hyldest. Det er ingen Bebrejdelse mod Professor Arup, at han har fulgt Parolen, thi han har haft sit Hjerte fuldt ud med i Værket. Alligevel kan det siges om hans Bog som om Thaulows langt ringere skrevne om Estrup, at der mangler en Smule besindig Kritik over for Emnet. Den taber derved i Dybde, fordi Festbruset overdøver Fortolkningen. Professor Arup begynder (S. 9) med at slaa en Højrelegende om Hørup ihjel, den, at han hele sit Liv bevarede Skoletidens Had til de nationalliberale, og at det var det egentlig drivende i hans Politik. Nu er det naturligt, at der danner sig Legender om store Politikere. Der var en konservativ-radikal Legende om J. C. Christensen, og der var ogsaa en radikal Legende om Hørup (man læse til Forstaaelse Edv. Blaumüllers Skitse »Ulvens Forvandlinger« i »Græske Masker«, 1907). Men er der dog ikke et Gran af Sandhed i Legenden, og er der mindste Grund til at lægge Skjul derpaa? Hørup kom som Søn af en fremmed Race ind mellem Embedsmands- og Grossererdrengene, han vidste det, og han har sagt med tydelige Ord, at Bevidstheden blev ham til Styrkelse. Hans Had var ikke Misundelse og ikke Mindreværds kompleks, men det var der, og det er en Del af Baggrunden for hans Virke.

Det forekommer mig, at Professor Arup tager noget af Perspektivet i Hørup bort ved sin Polemik mod Legenden. Han er ellers omhyggelig nok med at skildre den personlige Udvikling hos ham og ser med Rette Villien til Selvudvikling som et af hans dybeste Karaktertræk. Derimod skorter det i ikke ringe Grad paa en almindelig Placering af Hørup baade i Forhold til Fortid, Samtid og Fremtid. Det hele kalejdoskopske i Fremstillingen virker splittende. Kapitlet om den gamle Bonde- og Lærerslægt er inciterende, men der kunde af Hørups senere Journalistik hentes mange Træk til at søge hans politiske og litterære Forbindelser bag ud oplyst, og det vilde have større systematisk Interesse. Paa samme Maade savnes den samlede Redegørelse for Hørups Stilling i Venstre og til de andre Førere, og endelig

er det kun lidt og spredt, der siges om hans Betydning for Eftertiden, et Spørgsmaal, der har og vil vedblive at have den største Interesse. Man har Følelsen af, at Professor Arup meget vel kunde have givet disse Redegørelser, om Tid og Plads ikke havde hindret det.

Den samlede, afsluttende Biografi af Hørup er saaledes ikke skabt. Men der er, som altid, naar Professor Arup skriver, givet værdifulde Udsyn og Indfald dertil. Han lodder ikke paa langt nær Dybden i Paaskeforhandlingerne 1888 (S. 175 ff.), som han skynder sig alt for meget med at affærdige. Men han har i øvrigt adskillige slaaende Bemærkninger om Forfatningskampen. Til Gengæld ogsaa en Del Overdrivelser og Tvivlsomheder. Man bliver ikke færdig med Estrup ved at tale om hans Selvovervurdering og Selvoptagethed (S. 100), og det er i en historisk Skildring uheldigt at efterligne Agitatoren Hørup i Udtryk som den »sleske N. J. Larsen« (S. 195) og Kriegers »usigelige Stupiditet« (S. 137). Professor Arups Skildring af Bergs Brud med de radikale 1883 (S. 148—51) er typisk for det agitatorisk-journalistiske Sving i hans Fremstilling. Det er meget muligt, at Bergs Samtale med Kongen og hans — overmaade berettigede — Lyst til at blive Minister har virket med til hans »Frafald«, men det er ikke til at komme udenom, at Forholdet mellem det grundtvigske og det litterære Venstre længe havde været vanskeligt. Det fremgaar tydeligt af Brandes-Brevene; allerede 6. Januar 1882 (III, S. 340) skriver Georg Brandes til V. Pingel: »Berg er ustyrlig af Rædsel for den Alliance, han selv har stiftet med Fritænkerne, og vilde nok helst af med den strax«. Det er meget muligt, at det ikke saa meget var Berg selv som hans Vælgere, der var ængstelige, men en parlamentarisk Politiker kan nu en Gang ikke altid handle for sig selv alene, og der er ikke det mindste uforstaaelige i, at en ret tilfældig Tildragelse som Edv. Brandes' Grundtvig-Artikel kan bringe Forholdene til Krisis.

Om Højskolen gør Professor Arup en besynderlig og en slaaende rigtig Bemærkning. Han taler om Bjørnbak som Indleder af en Højskole bygget paa Kundskabsmeddelelser alene, og siger (S. 63) at den »pludselig blev mødt med et direkte Modstød fra den grundtvigske Højskoles Side«. I dette »pludselig« ligger der en mærkelig Forskydning af Tidsforholdet. Derimod har Professorens ikke lidt Ret, naar han (S. 208 f.) skriver, at Hørups aandelige Paavirkning har virket stærkest inden for Højskolen — selv om maaske denne ikke sætter Pris paa at høre det.

Hørup var først og fremmest Journalist. Hvis man ved Politiker forstaar Taktiker, var han ikke nogen stor Politiker. Som

Taler byggede han sikkert ogsaa paa velgennemtænkte Manuskripter, og han var ingen stor Debattør. Men hans Arbejde ved Skrivebordet er i Sandhed nok til at skabe ham en fornem Plads i dansk Aandslivs Historie. Det fortjener at studeres og at faa sin brede Monografi. Det er ikke alene suverænt i Formen og dybsindigt i Tanken, det er personligt ægte. Herom gør Professor Arup (S. 195) en Bemærkning, der kan tjene til Belæring for dem, der ikke forstaar, hvorfor Hørup øvede den stærke Magt over sin Samtid: »Der var i alt hvad Hørup skrev ingen Bihensigter, ingen skjulte Formaal, ingen Interesser, der skulde plejes. Hørup meddelte hver Læser sin oprigtige Mening, og Læseren selv følte sig som et bedre, oprigtigere og ærligere Menneske ved under Læsningen at have været ligesom i Stue med, have talt aabent ud med en saa sanddru og aandsfornem Mand. Sandfærdigheden, Oprigtigheden — det var den dybe Charme ved Hørups hele Journalistik«.

Poul Engelstoft.

Det er ikke Tvivl underkastet, at der er Brug for en Skildring af J. C. Christensen og hans Politik, men Opgaven er svær. Ikke alene er der faa Politikere i første Linie, som har efterladt sig færre skriftlige Kilder end han, hans Personlighed og Politik var i sig selv af den Art, at man vanskelig trænger til Bunds i dem. Det gælder ham som andre førende Statsmænd, at hans Historie i lange Perioder saa godt som falder sammen med Landets, og det er ofte umuligt haarfint at paapege hans personlige Del i Begivenhederne. Om hans Personlighed kan der som i andre lignende Tilfælde gives en Mængde mere eller mindre oplysende Anekdoter. At sammenarbejde Historie og Anekdoter til en virkelig psykologisk Enhed er for Christensens Vedkommende i hvert Fald endnu ikke muligt, om det nogen Sinde bliver det. Af de to Bøger, der nu foreligger, giver Højskoleforstander Frode Aagaards (*J. C. Christensen. I Serien: Mænd, der byggede Danmark* (1941)) en i alt væsentligt klar og paalidelig Fremstilling af Christensens Udvikling og Indsats i vor politiske Historie, saaledes som den i det hele forud var kendt. Desuden er der en Islæt af Anekdoter, hvoraf mange ogsaa var kendt i Forvejen. Bogen udfylder meget vel sin Plads som en populær Fortælling om den store Politiker. Redaktør Knud Rée har gjort sig Opgaven noget større (*Bogen om J. C. Christensen. Redigeret af Knud Rée Skrevet af Salomon J. Frifeldt, Dr. phil. Hans Jensen m. fl.* (1941)). Halvdelen af hans Bog bestaar af Salomon J. Frifeldts Skildring af J. C. Christensen som Menneske.